

PREDGOVOR

Dragi čitatelji,

pred vama je novi, 16. broj časopisa *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*. Njime Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru obilježava sedamnaest godina djelovanja (rujan 2005.–rujan 2022.).

Ovaj broj časopisa sadržava sedam članaka, od čega su tri izvorna znanstvena članka i četiri pregledna članka, iz različitih znanosti i znanstvenih disciplina. Osim toga, jedan je prikaz knjige čiji je nakladnik Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, a dva su prikaza o skupovima u organizaciji bjelovarskoga Zavoda koji su održani u povodu nacionalnih (Festival povijesti *Kliofest 2022.*) i regionalnih događaja (kulturno-turistička manifestacija *Terezijana* u Bjelovaru).

Rad Dubravka Habeka *Marija Terezija i zdravstvene reforme u Bjelovaru* prikazuje napore carice Marije Terezije u pravnom uređivanju i izgradnji zdravstvenog sustava u Bjelovaru od njegova osnivanja 1756. godine. Do osnivanja grada nije postojala organizirana i profesionalna zdravstvena skrb. Njegovim osnivanjem u gradu počinje raditi prva bolnica, koja djeluje u kontinuitetu do danas; osnovane su satnijske sanitetske stanice s kirurzima i satnijskim primaljama; počinju raditi prve ljekarne te ksenodohiji (lazareti) izvan grada kao svojevrsne karantene. Isto tako, u gradu i okolici službovali su brojni školovani zdravstveni djelatnici reguliranih profesija: liječnici (doktori medicine), viši i niži kirurzi, ljekarnici, primalje, liječnički pomoćnici i bolničari.

Članak *Uspostava i funkcija sanitarnog kordona* autora Nikole Ostojčića posvećen je reformama Marije Terezije i osnivanju sanitarnog kordona u Bjelovaru prema *Općem zdravstvenom pravilniku* iz 1770. godine. Osnivanje sanitarnog kordona pokrenula je pojava kuge na habsburškom prostoru koju je trebalo spriječiti. Sanitarni je kordon prestao postojati razvojačenjem Vojne krajine te je ostao jedan od simbola reorganizacije Vojne krajine i cijelog 18. stoljeća.

U radu koji objavljujemo na engleskom jeziku, *Zaustaviti masovni egzodus: smjernice reformnoga dijela hrvatskoga državno-partijskog vodstva za politiku prema radnim*

migrantima u Zapadnoj Europi iz Socijalističke Republike Hrvatske, autor Wollfy Krašić predstavlja temeljne smjernice reformnoga dijela hrvatskoga državno-partijskog vodstva s početka 70-ih godina 20. stoljeća za odnos prema rastućemu broju radnih migranata iz tadašnje Socijalističke Republike Hrvatske (SRH) u Zapadnoj Europi. Autor na temelju izabranih dokumenata iz druge polovice 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća prikazuje odnos jugoslavenskoga komunističkog režima prema radnim migrantima, posebno onima iz Socijalističke Republike Hrvatske. U tome je razdoblju ipak došlo do zaustavljanja daljnjega masovnog iseljavanja, pa i povrata dijela radnih migranata, čemu je težio reformni dio hrvatskoga državno-partijskog vodstva, ali prvenstveno zbog promijenjenih prilika u Zapadnoj Europi.

Bali Lóránt u radu *Nekoliko aspekata prekograničnih društveno-gospodarskih te rodbinskih veza pripadnika hrvatske, srpske i slovenske nacionalnosti u Mađarskoj 1918. – 1945.* prikazuje glavne čimbenike koji su utjecali na asimilaciju nakon Prvoga svjetskog rata i formiranje granice između Mađarske i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (kasnije Kraljevine Jugoslavije) uz hrvatsko-mađarsku granicu na Dravi, u produžetku od Mure do Vojvodine. Autor zaključuje da su jugoslavensko-mađarski granični odnosi između dva svjetska rata bili kvalitetni zahvaljujući vanjskopolitičkim odnosima dviju država te okruženju koje je stvorila velika europska politika.

U nastavku objavljujemo članak Lidije Nikolić *Rizičnost visokoškolskoga glazbenog obrazovanja za zdravlje studenata i edukacija studenata glazbe o očuvanju zdravlja i prevenciji profesionalnih bolesti* u kojem se prikazuju rezultati istraživanja rizičnosti glazbenog obrazovanja na visokoškolskoj razini za zdravlje studenata te uključenosti primjerene zdravstvene edukacije studenata glazbe u programe studija na glazbenim akademijama u Republici Hrvatskoj. Rezultati suvremenih znanstvenih istraživanja pokazali su da su kod mladih glazbenika koji su uključeni u specijalizirano glazbeno obrazovanje od djetinjstva prisutne tjelesne i psihičke tegobe povezane s glazbenim izvođenjem, a najizraženije su na početku studija. Isto tako, istraživanje je pokazalo kako visokoškolsko obrazovanje budućih glazbenih profesionalaca i glazbenih pedagoga u Hrvatskoj nije implementiralo potrebnu osposobljenost za očuvanje psihofizičkog zdravlja i sprječavanje profesionalnih bolesti te može pomoći pri razvijanju svijesti o važnosti zdravstvene edukacije budućih profesionalnih glazbenika i glazbenih pedagoga.

Časopis donosi i rad autora Marka Đurakića *Orgulje Bjelovarsko-bilogorske županije* u kojem se prikazuje orguljski fond Bjelovarsko-bilogorske županije te tehnička i umjetnička obilježja fonda od sredine 18. stoljeća pa sve do danas. Autor u radu prikazuje instrumente (orgulje) s njihovim konstrukcijsko-tehničkim obilježjima a na temelju podataka iz crkvenih arhiva. Postojeće orgulje nastale su u razdoblju 1753. – 1925. godine, a djela su (najmanje) trinaest različitih orguljara, od kojih

osam domaćih i pet stranih. Znatan pečat orguljskom fondu dao je i utjecaj češke kulture.

Dubravko Habek i Ivana Horbec autori su članka *Natkirurg Johann Bönisch i njegovo pismo supruzi Juliji s ratišta 1849. godine*. U članku se donose profesionalni i privatni podatci o natkirurgu Johannu (Ivanu) Bönischu, koji je službovao u Bjelovaru kao bolnički kirurg i kotarski liječnik – natkirurg sa stalnom službom u obje bjelovarske pukovnije, isprva Đurđevačkoj, a potom i Križevačkoj. Posebno je zanimljiv cjeloviti prijevod sadržaja s njemačkog jezika njegova pisma supruzi Juliji, koje je pisano na srijemskom ratištu 1849. godine, gdje je službovao kao bataljunski kirurg. Literarni emotivni izričaj pisma čitatelju pruža mnoge informacije o vojnosanitetskim i vojnim okolnostima na bojištima sredinom 19. stoljeća.

U rubrici *Prikazi i osvrti* autorica Vlatka Dugački prikazuje monografiju *Povijest Daruvara: prapovijest – rimski temelji – naseljavanje – moderni grad*. Ističe kako je monografija *Povijest Daruvara* prva napisana sinteza cjelokupne povijesti toga grada od prapovijesti, razdoblja rimske vlasti, ranoga i razvijenoga srednjega vijeka preko vladavine Osmanlija (od početka XV. do kraja XVII. stoljeća) do novije povijesti i suvremenoga doba. U djelu su cjelovito prikazana cjelokupna društvena, ekonomska, politička, kulturna i sportska zbivanja te istaknute osobe koje su obilježile povijest Daruvara.

Osim toga, u istoj rubrici Vladimir Strugar piše o održane dvije aktivnosti Zavoda u Bjelovaru; prva je nacionalnog značaja, a odnosi se na Festival povijesti *Kliofest 2022.* s predavanjima i predstavljanjem dviju knjiga. Akademik Dragutin Feletar govorio je o temi *Dvojbe oko lokacije Stridona, rodnog mjesta sv. Jeronima, najvećeg sveca Rimske crkve s hrvatskih prostora*, dok je dr. sc. Željko Karaula obradio temu *Sveci zaštitnici u središnjem bjelovarskom parku – svrha, namjena i sudbina*. Predstavljena je knjiga *Vjekoslav Dominković: moji doživljaji – autobiografija* (2021.) autorā prof. dr. sc. Vladimira Strugara i dr. sc. Željka Karaule i knjiga *Ante Vukasović: životni put i djelo* (2020.) autorā prof. dr. sc. Vladimira Strugara i mr. sc. Ivice Đakovića. Spomen-knjiga posvećena je jednom od najutjecajnijih i najplodnijih hrvatskih pedagoga druge polovice 20. stoljeća.

U sklopu programa turističke, kulturne i zabavne manifestacije *Terezijana 2022.* Zavod u Bjelovaru održao je znanstveni skup pod nazivom *Grad su ljudi*. Održano je pet predavanja o značajnim osobama koje su rođenjem ili radnim aktivnostima i prinosom bitno obilježje Grada Bjelovara, a to su: Simo Blaževac, gradonačelnik (dr. sc. Željko Karaula), prim. dr. Ljubica Bosner (prof. prim. dr. sc. Dubravko Habek, dr. med.), pijaristi braća Hubert i Ignjat Diviš (župnik Branko Fresl), tiskar Jacob Fleischmann (mr. sc. Zorka Reić, Tina Gatalica) te učitelj, pedagog i školski nadzornik Antun Cuvaj (prof. dr. sc. Vladimir Strugar).

Ugodno nam je informirati javnost i naše suradnike da je Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj dodijelilo časopisu *Radovi Zavoda HAZU u Bjelovaru* kategorizaciju A1 na sjednici održanoj 31. siječnja 2022. godine.

Nadamo se kako će raznovrsne teme i njihova znanstvena obilježja zainteresirati mnoge naše čitatelje. Ujedno zahvaljujemo svim autorima koji su Uredništvu omogućili redovito izlaženje 16. broja časopisa te pozivamo autore na suradnju.

Akademik DRAGUTIN FELETAR, voditelj Zavoda, glavni i odgovorni urednik
Prof. dr. sc. VLADIMIR STRUGAR, upravitelj Zavoda, urednik